

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอจากเส้นใยธรรมชาติ จังหวัดเชียงราย

มานิชย์ นวลสระ¹ จารุวรรณ เพ็งศิริ² น้ำเพชร เตปินสาย¹ และ
ชัชชญา ชุตินันฐกุล⁴

¹ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภาควิชาการท่องเที่ยวและการโรงแรม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

²อาจารย์ ภาควิชาศิลปกรรม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

^{3,4}นักวิชาการการศึกษา ปฏิบัติการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

Received 30/3/2021 Revised 9/10/2021 Accepted 10/11/2021

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอจากเส้นใยธรรมชาติ เป็นการวิจัยและการพัฒนา (Research and Development) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาขั้นตอนการนำวัตถุดิบเหลือใช้จากธรรมชาติมาผลิตเป็นเส้นใยจากธรรมชาติในการสร้างเอกลักษณ์ผลิตภัณฑ์ผ้าทอไทลื้อบ้านหาดบ้าย อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้ประกอบการผ้าทอไทลื้อ จำนวน 16 คน ผู้นำชุมชนบ้านหาดบ้าย อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย จำนวน 5 คน ใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structure Interview) ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่า สิ่งที่สำคัญในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอจากเส้นใยธรรมชาติ นั้นคือ 1) การพัฒนาคุณสมบัติของผ้าทอที่ตอบโจทย์ความต้องการของผู้บริโภค โดยการใช้ใยกล้วยผสมเส้นใยฝ้าย ในการเพิ่มคุณสมบัติความยืดหยุ่น แข็งแรง ทนทาน มั่นคงสวยงาม ระบายอากาศได้ดีและอ่อนนุ่ม พร้อมกับการย้อมสีจากกากกาแฟซึ่งเป็นวัตถุดิบเหลือใช้จากธรรมชาติ 2) การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอด้วยการสร้างรูปแบบเครื่องแต่งกายที่มีความร่วมสมัย และออกแบบลวดลายที่มีความสวยงามที่ยัง เอกลักษณ์ทางลวดลายแบบเดิมไว้ 3) การถ่ายทอดองค์ความรู้เพื่อนำไปสู่การสร้างอัตลักษณ์ชุมชน โดยวิธีการจัดประชุม และอบรมกลุ่มผู้ทอผ้าไทลื้อบ้านหาดบ้าย เป็นการเสริมสร้างกระบวนการคิด และผลักดันให้ผู้ประกอบการมีโอกาสในการขยายตลาดสู่สากลในกลุ่มประเทศอาเซียน ในประเทศคู่ค้าใหม่ ทั้งนี้ในการดำเนินการเพื่อให้เกิดความเชื่อมโยงตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศ ด้วยการสนับสนุนการพัฒนาท้องถิ่น การสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง เพื่อให้เกิดการสร้างงาน สร้างรายได้ โดยการนำทรัพยากรจากธรรมชาติ และภูมิปัญญาในท้องถิ่น มาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์และบริการที่มีคุณภาพ

คำสำคัญ : การพัฒนาผลิตภัณฑ์, เส้นใยธรรมชาติ, ผ้าทอไทลื้อ, สร้างเอกลักษณ์

Development of natural fibers woven fabrics in Chiang Rai Province

**Manote Nuansara¹, Jaruwan Pengsiri², Nampetch Teypinsai³ and
Chatchaya Chutinatphuwadon⁴**

¹Asst. Prof. Dr. at Department of Tourism Industry, Faculty of Humanities and Social Sciences,
Chiang Mai Rajabhat University

²Lecturer at Department of Arts, Faculty of Humanities and Social Sciences,
Chiang Mai Rajabhat University

^{3,4}Educator, Practitioner Level of the Faculty of Humanities and Social Sciences,
Chiang Mai Rajabhat University

Received 30/3/2021 Revised 9/10/2021 Accepted 10/11/2021

Abstract

This research on the development of natural fiber woven fabrics was a research and development which aimed at natural materials to reduce waste and to create a unique Tai Lue woven fabric in order to create a new unique product to be universal at Ban Hat Bai, Chiang Khong District, Chiang Rai. The population and sample group in this research were sixteen Tai Lue weavers and five leaders of Ban Hat Bai community. Semi-structured interview was utilized to analyze qualitative data. It was found that the important things for developing natural fiber woven fabric products were as follows. 1) The development of weaving processes from banana fibers and cotton fibers increased the properties of flexibility, strength, durability, shiny, beautiful, breathable and soft. The dyeing was made from coffee grounds, which was a waste raw material from nature. 2) The designs of woven fabric products were developed by creating contemporary styles and designing beautiful and unique patterns of clothes. 3) Knowledge was transferred to contribute the creation community identity by conducting meeting and training Tai Lue weavers at Ban Hat Bai in order to create thinking processes and increase opportunities of entrepreneurs in expanding international markets in ASEAN countries. In this regard, in developing products to create a new identity towards internationalization, entrepreneurs should work to connect both domestic and international markets by supporting local development, building strong communities in order to create jobs and income by using natural resources and local wisdom to develop quality products and services.

Keywords: Product Development, Natural Fibers, Tai Lue Woven Fabric, Create Identity

1. ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ชาวไทลื้อ ที่อาศัยอยู่บริเวณภาคเหนือตอนบน ในจังหวัดเชียงราย มีวิถีชีวิตที่ใกล้ชิดธรรมชาติ มีวัฒนธรรมในการทอผ้าที่มีเอกลักษณ์สืบต่อกันมาช้านาน โดยใช้ฝ้ายธรรมชาติถักทอเป็นเส้นใยด้วยคุณสมบัติของฝ้าย ที่มีเนื้อนุ่ม โปร่ง ระบายความร้อนได้ดี จึงเหมาะกับสภาพอากาศในฤดูร้อน ด้วยกรรมวิธีการทอผ้าฝ้ายด้วยมือ การย้อมด้วยสีธรรมชาติ และลวดลายผ้าทอที่มีเอกลักษณ์ของแต่ละพื้นที่ ทำให้ผ้าทอของไทยเป็นที่ต้องการของตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศ

จากรายงานราคาฝ้ายในตลาดโลกของศูนย์วิจัยกสิกรรมไทย (2553) พบว่า ในแต่ละปีไทยจะต้องนำเข้าฝ้ายมากถึงร้อยละ 90 ของปริมาณการผลิตทั้งหมด เนื่องจากการผลิตในประเทศไม่เพียงพอับความต้องการ และเกษตรกรไทยปลูกฝ้ายในลักษณะที่เป็นพืชหมุนเวียนทำให้ปริมาณการผลิตฝ้ายที่ได้ไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับอัตราการขึ้นลงของราคาฝ้าย ประกอบกับเกษตรกรไทยยังขาดความรู้ในการเพาะปลูก ผลผลิตฝ้ายต่อไร่ที่ได้จึงค่อนข้างต่ำ สำหรับคุณภาพของฝ้ายที่ผลิตได้ภายในประเทศนั้นยังไม่ได้มาตรฐานเท่าที่ควร ทำให้ผู้ประกอบการปลูกฝ้ายมีแนวโน้มลดลง (สุภศิริ เปี่ยมสุวรรณกิจ และคนอื่น ๆ, 2561) ดังนั้นการเพิ่มมูลค่าเส้นด้ายให้มีคุณสมบัติพิเศษจึงเป็นตัวเลือกที่น่าสนใจในการกระตุ้นการรับรู้และความต้องการของตลาดได้เป็นอย่างดี ร่วมกับฝีมือการตัดเย็บ เพื่อให้ผู้บริโภคเห็นถึงศักยภาพของผู้ผลิตผ้าทอ และกระตุ้นให้ผู้ประกอบการตระหนักถึงการเพิ่มมูลค่าของสินค้า เพื่อขยายช่องทางตลาดส่งออกสินค้าผ้าทอ

เป็นที่ทราบกันดีว่ากล้วยเป็นพืชเศรษฐกิจของประเทศไทย ดันกล้วยปลูกและเติบโตได้ในทุกพื้นที่ เพราะปลูกง่าย โตเร็ว และสามารถใช้ประโยชน์ได้ทุกส่วน เช่น ใบกล้วยนำมาทำบรรจุภัณฑ์ ผลกล้วยนำมารับประทาน และแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ได้หลากหลายชนิด ผลกล้วยเป็นที่ต้องการของตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยธรรมชาติต้นกล้วยจะให้ผลผลิตเพียงครั้งเดียวเท่านั้น เมื่อออกผลแล้วจะถูกโค่นลำต้นทิ้ง โดยส่วนของลำต้นที่โคนจะไม่ถูกนำไปใช้ประโยชน์ (รุ่ง ปิ่นคำ, 2557) ผู้วิจัยและ

กลุ่มผ้าทอไทลื้อบ้านหาดบ้าย อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย พบปัญหาที่เกิดขึ้นจาก ผ้าย้อมราคาสูง และขยะที่เกิดจากลำต้นกล้วยที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์ ประกอบกับในจังหวัด เชียงรายมีพื้นที่สำหรับปลูกกาแฟพันธุ์อาราบิก้า จึงเป็นแหล่งผลิตเมล็ดกาแฟที่ใหญ่ ที่สุดในภาคเหนือ ในกระบวนการผลิตกาแฟจึงเกิดกากกาแฟ ที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์เป็น จำนวนมาก ผู้วิจัยจึงเกิดแนวคิดในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ โดยการนำวัสดุทาง การเกษตรเหลือใช้ ได้แก่ ใยกล้วย เชื่อมโยงกับใยฝ้าย ในการถักทอเป็นเส้นใย ร่วมกับ กระบวนการย้อมสีจากกากกาแฟ ผสมผสานกับการออกแบบลวดลายที่คงความเป็น เอกลักษณ์ของชุมชน และการตัดเย็บโดยช่างมืออาชีพให้เป็นเครื่องแต่งกายที่มีความ สวยงามทันสมัย มีมาตรฐาน ตอบโจทย์ผู้บริโภคทั้งในประเทศและต่างประเทศ

2. วัตถุประสงค์

เพื่อเชื่อมโยงวัตถุดิบจากธรรมชาติในการลดปัญหาการเกิดของเหลือใช้และ การสร้างเอกลักษณ์ผ้าทอไทลื้อบ้านหาดบ้าย อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย ให้เกิด ผลิตภัณฑ์ที่มีเอกลักษณ์ใหม่สู่สากล

3. วิธีการวิจัย

3.1 ขอบเขตด้านพื้นที่ ชุมชนบ้านหาดบ้าย อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 2 กลุ่ม ได้แก่

3.2.1 ผู้ประกอบการผ้าทอไทลื้อ จำนวน 16 คน

3.2.2 ผู้นำชุมชนบ้านหาดบ้าย อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย จำนวน 5 คน

3.3 เครื่องมือในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi Structure Interview) ผู้วิจัยได้ กำหนดประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์อย่างกว้าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการพูดคุยให้ ได้ข้อมูลเชิงลึก (In-depth Interview) เกี่ยวกับขั้นตอนต่าง ๆ และการลงมือปฏิบัติ

3.4 วิธีดำเนินการวิจัย

3.4.1 ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมเอกสารทางวิชาการ งานวิจัย บทความ และวารสารต่างๆที่เกี่ยวข้องกับบริบทชุมชนไทลื้อ เช่น ประเพณี วิถีชีวิตความเป็นอยู่ ศิลปวัฒนธรรม และการผลิตผ้าทอ รวมถึงการเก็บข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ทั้งนี้เพื่อสร้างกรอบแนวคิด และแนวทางการศึกษา

3.4.2 วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) คณะผู้วิจัยดำเนินกิจกรรมร่วมกับกลุ่มสตรีทอผ้าไทลื้อบ้านหาดบ้าย และผู้ประกอบการโรงทอผ้าผืนดอยช้าง ตำบลลาวี อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย เป็นการทดลองและเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ดังนี้

3.4.2.1 การวิเคราะห์สังเคราะห์ปัญหาของชุมชนในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอ

3.4.2.2 การวางแผนการดำเนินการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอ โดยวิธีการเชื่อมโยงวัตถุดิบจากธรรมชาติ ทั้ง 3 ชนิดคือเส้นใยกล้วย เส้นใยฝ้าย และกากกาแฟ

3.4.2.3 การทอผ้าผืน และการสร้างต้นแบบผลิตภัณฑ์

3.4.2.4 การวิเคราะห์ผลการดำเนินงาน

3.4.2.5 การประเมินผลกิจกรรม และการสร้างอัตลักษณ์ของชุมชนรูปแบบใหม่

3.4.3 การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) และสัมภาษณ์เชิงลึกกับปราชญ์ชาวบ้าน ในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการสร้างสรรค์ผ้าทอด้วยวัตถุดิบเหลือใช้ เพื่อการพัฒนาสู่สากล

4. ผลการศึกษา

การเชื่อมโยงวัตถุดิบจากธรรมชาติในการลดปัญหาการเกิดของเหลือใช้และการสร้างเอกลักษณ์ผ้าทอไทลื้อบ้านหาดบ้าย อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย ให้เกิดผลิตภัณฑ์ที่มีเอกลักษณ์ใหม่สู่ความเป็นสากล ผู้วิจัยแบ่งการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอจากเส้นใยธรรมชาติเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 การพัฒนาคุณสมบัติของผ้าทอด้วย

กระบวนการเชื่อมโยงวัตถุดิบจากธรรมชาติ และส่วนที่ 2 การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์
ผ้าทอให้มีเอกลักษณ์และส่วนที่ 3 การถ่ายทอดองค์ความรู้

ส่วนที่ 1 การพัฒนาคุณสมบัติของผ้าทอด้วยกระบวนการเชื่อมโยงวัตถุดิบจาก
ธรรมชาติ

ก่อนเริ่มกระบวนการเชื่อมโยงวัตถุดิบจากธรรมชาติ ผู้วิจัยได้ศึกษาคุณสมบัติ
ของผ้าทอ และสอบถามปัญหาที่พบจากกระบวนการทอผ้า คือผ้าทอที่ลื้อบ้านหาดบ้าย
จะทอจากเส้นใยฝ้าย 100% ทำให้ผืนผ้ามีคุณสมบัติหดตัวเมื่อผ่านการซักครั้งแรก ยับ
ง่าย ไม่อยู่ทรง ดูแลรักษาลำบาก และสีซีดเก๋เร็ว ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ศึกษาคุณสมบัติของ
พืชที่สามารถนำมาทำเส้นใยชนิดอื่น ๆ และพบว่า ต้นกล้วยน้ำว้า ที่มีอยู่ในชุมชน
จำนวนมากสามารถนำมาผลิตเส้นใยได้ เนื่องจากกล้วยน้ำว้าเป็นผลไม้เขตร้อนที่
เจริญเติบโตได้ดีในทุกภาคของประเทศไทย ทุกส่วนของกล้วยน้ำว้าสามารถนำมาใช้
ประโยชน์ได้ เช่น ต้นกล้วยสามารถแปรรูปเป็นอาหารสัตว์ เชือกสำหรับมัดสิ่งของ
หรือชูดเอาเส้นใยมาทำเป็นผลิตภัณฑ์สิ่งทอ เส้นใยกล้วยมีคุณสมบัติมันเงาเหมือน
เส้นไหม เมื่อนำไปผสมกับเส้นใยอื่น ๆ จะทำให้แข็งแรง ทนทานเป็นพิเศษ (บุษรา
สร้อยระย้า, 2552) และเส้นใยกล้วยน้ำว้ามีความเหนียวกว่ากล้วยชนิดอื่น (ขงยุทธ
จันทร์อัมพร, 2553) ผู้วิจัยจึงดำเนินการผลิตเส้นใยกล้วยร่วมกับผู้ผลิตเส้นใยในชุมชน
ดังนี้

การเลือกลำต้นกล้วยน้ำว้าที่ให้ผลผลิตแล้วหรือต้นได้อายุประมาณ 8-12 เดือน
โดยตัดเอาแต่ลำต้นความยาวประมาณ 1 เมตร ปลูกเอาแต่กาบด้านนอกที่แก่ได้ที่จะได้
กาบกล้วยที่เป็นแผ่น นำกาบกล้วยเป็นแผ่นปาดข้างที่อ่อนออกอีกที เมื่อได้แผ่นกาบ
กล้วยที่ต้องการแล้วนำไปล้างและนำเข้าเครื่องแยกเส้นใย หลังจากแยกใยเสร็จแล้ว นำ
เส้นใยที่ได้ล้างด้วยน้ำที่ผสมน้ำหมักชีวภาพ (น้ำหมักชีวภาพ 1 ผา ต่อน้ำ 3 ลิตร) เพื่อให้
เส้นใยกล้วยอ่อนนุ่มและยังคงสีของเส้นใย เป็นเวลา 1 - 3 วัน จากนั้นตากเส้นใยที่โรง
อบแสงแดดต่ออีก 2 วัน เมื่อใยกล้วยแห้งสนิทจะมีคุณสมบัติที่เหนียวปานกลาง สี
น้ำตาลอ่อน เมื่อโดนความร้อนจะอ่อนตัวต้องนำไปต้มน้ำเพื่อผสมกับฝ้ายเพื่อเสริมความ
แข็งแรงก่อนนำไปทอผ้า ได้เนื้อผ้าที่โปร่งสบาย ระบายอากาศได้ดี

ภาพที่ 2 ภาพกากกล้วยสด

ภาพที่ 3 ภาพเส้นใยกล้วยที่ผ่านเครื่องแยกเส้นใย

ภาพที่ 4 ภาพเส้นใยกล้วยที่ร้อยข้อมลิ

ขั้นตอนต่อไปคือการย้อมสีด้วยกากกาแฟ ผู้วิจัยได้นำกากกาแฟจากโรงคั่ว
บดคอยช้าง ตำบลวาปี อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย มาย้อมสี โดยอ้างอิงงานวิจัยเรื่อง
สิ่งทอสร้างสรรค์ด้วยสีธรรมชาติจากวัสดุเหลือทิ้งทางเกษตร โดยสำนักบริหารโครงการ

วิจัยในอุดมศึกษาและพัฒนามหาวิทยาลัยวิจัยแห่งชาติสำนักงานคณะกรรมการ
อุดมศึกษา ปี 2555 ที่ว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการย้อม คือระยะเวลาในการย้อม อุณหภูมิ
และสารช่วยย้อม โดยระยะเวลาในการย้อมเร็วไปส่งผลให้ผ้าเกิดรอยด่าง และสีที่ได้ไม่
สม่ำเสมอ ถ้าระยะเวลาในการย้อมนานเกินไปผ้าจะติดสีได้ดีขึ้น แต่สิ้นเปลืองค่าใช้จ่าย
และเส้นใยมีคุณภาพลดลง เนื่องจากแช่อยู่ในน้ำย้อมที่มีความร้อนนานเกินไป ดังนั้น
ผู้วิจัยจึงย้อมสีเส้นใยด้วยกากกาแฟ โดยกากกาแฟ 20 กรัม โซเดียมไฮดรอกไซด์ 0.4
กรัมต่อน้ำ 100 มิลลิลิตร ที่อุณหภูมิ 100 องศาเซลเซียส นาน 60 นาที ซึ่งเป็นค่าที่ทำให้
สีของกากกาแฟติดเส้นใยได้ทนทาน

ภาพที่ 5 ภาพขั้นตอนการกรองแยกกากกาแฟและย้อมสี

ภาพที่ 7 ผ้าทอที่ได้จากใยกล้วยและย้อมสีด้วยกากกาแฟ

ส่วนที่ 2 การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอให้มีเอกลักษณ์และการถ่ายทอด
องค์ความรู้

สืบเนื่องจากความเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมและสังคมทำให้ภูมิปัญญาด้าน
การทอผ้าไทยเสื่อมลงไป ผู้ผลิตผ้าทอส่วนใหญ่เป็นสตรีสูงอายุ ส่วนคนรุ่นใหม่หัน

ไปประกอบอาชีพเกษตรกรรม และรับจ้างนอกพื้นที่ จึงทำให้ขาดการสืบสานต่อ อีกทั้ง ปัญหาของผู้ผลิตผ้าทอคือ ขาดการส่งเสริมพัฒนาให้เกิดรูปแบบลวดลายใหม่ ๆ และ ปัญหาด้านคุณภาพของผ้าทอ จากการสอบถามความต้องการของผู้บริโภคผ้าทอไทลื้อ พบว่า ผู้บริโภคต้องการให้มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอไทลื้อให้มีความหลากหลาย มีการออกแบบที่ทันสมัยและสวยงาม ทั้งนี้ผู้บริโภคต้องการให้ผู้ประกอบการตั้งราคา หลายระดับตามกำลังซื้อ

คณะผู้วิจัยได้พัฒนารูปแบบผ้าทอไทลื้อบ้านหาดบ้าย ด้วยการวางรูปแบบ ลวดลายในการทอ จนนำไปสู่การต่อยอดโดยการพัฒนาชุดเครื่องแต่งกายจำนวน 23 ชุด โดยการประยุกต์ใช้ผ้าทอของท้องถิ่น ซึ่งได้รับความร่วมมือจากนักออกแบบท้องถิ่นใน การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุดนี้ คือ นายพัชรพรรณพงศ์ กีนาวงค์ เครื่องแต่งกายที่ได้จะตอบ โจทย์การใช้งานอย่างมีประสิทธิภาพ มีความร่วมสมัย แต่ยังคงเอกลักษณ์ทางลวดลาย น้ำไหลแบบเดิมไว้ อีกทั้งเป็นการลดปริมาณของเหลือใช้จากธรรมชาติอีกด้วย

ภาพที่ 8 ผ้าทอลายน้ำไหล

ส่วนที่ 3 การถ่ายทอดองค์ความรู้

กระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้เพื่อนำไปสู่การสร้างอัตลักษณ์ชุมชน โดย วิธีการจัดประชุม และอบรมกลุ่มผู้ทอผ้าไทลื้อบ้านหาดบ้าย จำนวน 20 คน เพื่อ เสริมสร้างกระบวนการคิด การระดมความคิดในการจัดหาช่องทางการจัดจำหน่าย การ

เพิ่มศักยภาพของผู้ประกอบการ โอกาสทางการตลาดโดยสนับสนุนให้ผู้ประกอบการมี
โอกาสในการขยายตลาดสู่สากลในกลุ่มประเทศอาเซียน ในประเทศคู่ค้าใหม่ ผ่านการ
แสดงและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ OTOP ที่ได้รับการพัฒนา ภายใต้โครงการ "OTOP ล้าंना
สู่สากล" และการติดตามการดำเนินงานโดยการประเมินผลลัพธ์การเปลี่ยนแปลงที่เกิด
ขึ้นกับชุมชน ผ่านกระบวนการเรียนรู้เกิดทักษะการสร้างอาชีพ พบว่า ชุมชนมีรายได้
เพิ่มขึ้นจากการจำหน่ายสินค้า มีระบบการจัดการผลิตสินค้ามีการตั้งราคาหลายระดับ
ตามกำลังการซื้อ มีป้ายราคากำกับผลิตภัณฑ์ มีการประชาสัมพันธ์ให้ทราบถึงแหล่ง
จำหน่ายสินค้า โดยมีเอกสารแนะนำสถานที่จำหน่าย เอกสารแนะนำลวดลายของผ้าทอ
ให้ลูกค้าเลือกได้ตามต้องการ มีการส่งเสริมการขายตามเทศกาลสำคัญ มีบริการเสริม
เช่น การตัดเย็บชุดผ้าทอ และบรรจุภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์ รวมถึงให้คำปรึกษาด้าน
ผลิตภัณฑ์อีกด้วย

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2564

ภาพที่ 8 การออกแบบเครื่องแต่งกายจำนวน 23 ชุด

5. สรุปและอภิปรายผล

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอจากเส้นใยธรรมชาติจะบรรลุวัตถุประสงค์ในการเชื่อมโยงวัตถุดิบจากธรรมชาติและพัฒนาคูณภาพผ้าทอไทลื้อบ้านหาดบ้าย อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย ให้เกิดผลิตภัณฑ์ที่มีเอกลักษณ์ใหม่สู่ความเป็นสากลได้นั้นสามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ 3 ประเด็น สอดคล้องกับวัฏจักรวัฒนธรรมของยูเนสโก คือ การผลิต การสร้างสรรค์ การอนุรักษ์ หรือการถ่ายทอดวัฒนธรรมและการมีส่วนร่วม ดังนี้

ประเด็นที่ 1 การผลิตผ้าทอจากเส้นใยธรรมชาติ โดยการเชื่อมโยงวัตถุดิบจากธรรมชาติ

เดิมกลุ่มผู้ผลิตผ้าทอไทลื้อบ้านหาดบ้าย ใช้ใยฝ้ายในการทอผ้า ซึ่งคุณสมบัติของเส้นใยฝ้าย คือ ความเหนียว แต่ไม่ยืดหยุ่น ทำให้ผ้าทอยับง่าย หดง่าย ผู้วิจัยจึงได้นำใยกล้วยที่เป็นวัสดุเหลือใช้จากธรรมชาติ ในท้องถิ่นมาผ่านกระบวนการแยกเส้นใยจนเกิดเป็นใยกล้วยผสมผสานกับใยฝ้ายที่ชุมชนสามารถผลิตได้เอง ก่อให้เกิดคุณสมบัติ

ใหม่ที่ดีกว่าเดิมนั่นคือ เส้นใยมีความยืดหยุ่น แข็งแรง ทนทาน มั่นคงสวยงามระบายอากาศได้ดีและอ่อนนุ่ม สอดคล้องกับบทความนวัตกรรมสิ่งทอจากธรรมชาติสู่เฟอร์นิเจอร์และเครื่องนุ่งห่มของ Staright Uniform ที่ว่า เส้นใยกล้วยสามารถนำไปใช้ประโยชน์ทางด้านสิ่งทอได้ ทั้งทำเป็นเส้นใย 100 เปอร์เซ็นต์ และผลิตเป็นเส้นด้ายใยผสมกับเส้นใยธรรมชาติจากพืช (ฝ้าย) คุณลักษณะของเส้นด้ายที่ผลิตได้นั้นจะมีความอ่อนนุ่ม มั่น และเหนียว ประกอบกับใช้เทคนิคการย้อมสีเส้นใยธรรมชาติโดยใช้กากกาแฟ ซึ่งเป็นวัสดุเหลือใช้ในการผลิตกาแฟ เพื่อเพิ่มคุณสมบัติของสีให้ติดทนนาน สีสันคงทนสดใส สอดคล้องกับงานวิจัยของ ขนิษฐา เจริญลาภ และคณะ (2555) การศึกษาการย้อมสีธรรมชาติด้วยกากกาแฟ พบว่า ผ้าทอที่ย้อมด้วยสีที่สกัดจากกากกาแฟมีความคงทนต่อการซัก และตอบโจทย์ความต้องการของลูกค้าที่ชอบสีจากธรรมชาติอีกด้วย

ประเด็นที่ 2 การสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์จากผ้าทอ

การเข้ามาอยู่ร่วมกันของชาวไทลื้อกับเจ้าของพื้นที่เดิมซึ่งเป็นแหล่งของวัฒนธรรมไทยวน ทำให้วัฒนธรรมของไทลื้อได้ถูกผสมกลมกลืนไปกับวัฒนธรรมไทยวนกลายเป็น "คนเมือง" ไปในที่สุด ทั้งภาษาวัฒนธรรม ประเพณี รวมถึงการแต่งกาย แต่ยังมีบางพื้นที่ยังคงรักษาเอกลักษณ์ของชาติพันธุ์ไทลื้อของตนเองจนถึงปัจจุบัน หญิงชาวไทลื้อมีความสามารถในการทอผ้าเป็นพิเศษทั้งผ้าที่ใช้สอยในครัวเรือน เช่น สะลิต (ฟูก) ผ้าหลบ (ผ้าปูที่นอน) ผ้าห่มหมอน และที่สำคัญคือผ้าชิ้นที่สวมใส่เพื่อแสดงออกถึงชาติพันธุ์ของตนเองอย่างชัดเจน การทอผ้าพื้นบ้านของไทยนั้นมีกระจายอยู่ทั่วไปรูปแบบของผ้า แต่ละกลุ่มชนจะมีความแตกต่างกันไปตามคตินิยม ความเชื่อ และขนบธรรมเนียมประเพณีของกลุ่มชน ในแต่ละท้องถิ่นของประเทศมีทั้งผ้าพื้นสีเรียบ ๆ และผ้าที่มีลวดลายอันเนื่องมาจากกรรมวิธีที่ประดิษฐ์ กลุ่มสตรีทอผ้าไทลื้อบ้านหาดบ้ายมีภูมิปัญญาโดดเด่นแสดงถึงวัฒนธรรมการแต่งกายด้วยผ้าทอที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ เพราะบ่งบอกถึงความเป็นชาติพันธุ์ไทลื้ออย่างชัดเจนด้วยลวดลายผ้าทอโบราณของไทลื้อบ้านหาดบ้าย คือ ลายอีปี้ (แมลงปอ) ลายดอกฮ้อ และลายดอกหน่วย โดยเฉพาะลายดอกหน่วยถ้าทอลงบนผ้าผืนไหนผ้าผืนนั้นจะมีราคาค่อนข้างสูงเพราะยากและใช้เวลานาน

ปัจจุบันลักษณะของสินค้าและผลิตภัณฑ์ที่ได้จากผ้าทอมือแปรรูปนั้นมีรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่เหมือนเดิม ไม่มีการริเริ่มสร้างสรรค์พัฒนา ออกแบบ ให้เกิดความแตกต่างหรือน่าสนใจ ส่งผลให้ผลิตภัณฑ์ตอบโจทย์กลุ่มเป้าหมายเดิม คือผู้นิยมผ้าทอ อีกทั้งในเรื่องของการตลาด อันเนื่องมาจากผู้บริโภคมีโอกาสในการเลือกซื้อสินค้าเพิ่มมากขึ้น ดังนั้นผู้วิจัยจึงสร้างอัตลักษณ์ของแหล่งที่มาของผ้า เพื่อให้เกิดเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละพื้นที่โดยนำผ้าทอเส้นใยธรรมชาติมาพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ให้มีความร่วมสมัย เป็นที่น่าสนใจ เหมาะสมกับความต้องการของผู้บริโภคในแต่ละช่วงวัยและอาชีพ โดยในการออกแบบนั้น จะมีการนำเอาวัสดุพื้นถิ่นที่มีอยู่ในชุมชน รวมกับเทคนิคต่าง ๆ เช่น ใยฝ้าย (ที่ปลูกในชุมชน) ใยกล้วย (วัสดุเหลือใช้จากธรรมชาติ) และเทคนิคการย้อมสีด้วยกากกาแฟ เข้ามาเป็นองค์ประกอบ ร่วมกับช่างทอผ้าในชุมชน และนักออกแบบเครื่องแต่งกาย ให้เกิดเป็นผ้าทอที่มีความน่าสนใจ แต่ยังคงไว้ซึ่งลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนอย่างชัดเจน สอดคล้องกับงานวิจัยของจตุรพรรณ จันทลา และคณะ (2559) เรื่องการพัฒนาารูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์ โดยแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์มีแนวคิดในการออกแบบผลิตภัณฑ์แบบทันสมัย คือ การออกแบบที่เข้ากันกับยุคสมัยนั้น ๆ โดยค่อนข้างเป็นไปในลักษณะของสมัยปัจจุบัน ดูตามสมัยหรือตามสมัยนิยม ปัจจุบันองค์ความรู้การทอผ้า และการย้อมผ้าของวิสาหกิจชุมชนรักบ้านเรา ยังไม่ได้จดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร เน้นการลงมือปฏิบัติและเรียนรู้จากของจริง มีการอบรมสั่งสอนกันภายในกลุ่ม มีการแลกเปลี่ยนความรู้กันเองภายในกลุ่มเพื่อให้สมาชิกมีความรู้ทักษะในการผลิตมากขึ้น มีรูปแบบการถ่ายทอดแบบไม่เป็นทางการให้กับผู้ที่สนใจในชุมชน โดยการเล่าการบอก และให้ลงมือปฏิบัติจริงจนชำนาญ

ประเด็นที่ 3 การอนุรักษ์ การถ่ายทอดวัฒนธรรม และการมีส่วนร่วม

การอนุรักษ์วัฒนธรรมการทอผ้าให้สามารถดำรงอยู่อย่างยั่งยืนนั้น ควรมีการศึกษาค้นคว้าวิจัย ฟื้นฟูให้เกิดองค์ความรู้ และตระหนักถึงอัตลักษณ์ของวัฒนธรรม โดยกิจกรรมแสดงและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ OTOP ภายใต้โครงการ "OTOP ล้านนาสู่สากล" ถือเป็นกิจกรรมที่ให้ผู้ประกอบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพยิ่งขึ้น และ

ประชาสัมพันธสินค้านี้และบริการให้เป็นที่ยอมรับ อีกทั้งยังเป็นเวทีในการทดลองตลาดสินค้านี้ใหม่และเป็นเครื่องมือในการสื่อสารทางการตลาดที่มีประสิทธิภาพ เนื่องจากช่วยสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้บริโภคกับผู้ประกอบการ เพราะผู้ประกอบการได้มีส่วนร่วมในการนำเสนอหรือสาธิตผลิตภัณฑ์ และผู้บริโภคมีโอกาสสอบถามข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับสินค้านั้น ปฏิสัมพันธ์นี้จะทำให้ผู้บริโภคเกิดความรู้สึกมีส่วนร่วมเกี่ยวกับสินค้าและบริการ นำไปสู่การตัดสินใจซื้อในที่สุด

6. ข้อเสนอแนะ

ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์และตราสินค้าให้ได้มาตรฐานระดับสากลผู้ประกอบการจำเป็นต้องดำเนินการเพื่อให้เกิดความเชื่อมโยงตลาดทั้งในและต่างประเทศด้วยการส่งเสริมสนับสนุนกระบวนการพัฒนาท้องถิ่น สร้างชุมชนที่เข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างงาน สร้างรายได้ ด้วยการนำทรัพยากร ภูมิปัญญาในท้องถิ่น มาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์และบริการที่มีคุณภาพ มีจุดเด่น และมีมูลเพิ่ม เป็นที่ต้องการของตลาดทั้งใน และต่างประเทศ สอดคล้องกับวัฒนธรรม และวิถีชีวิตท้องถิ่น

เอกสารอ้างอิง

- กมลรัตน์ หนองรัง. (2547). การศึกษาหัตถกรรมผ้าชาวไทยภูเขาในจังหวัดเชียงใหม่. ปรินญาณพนธ์ กศ.ม. (ศิลปศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- กฤษฎา ขจรรัฐ. (2546). การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน:กรณีศึกษาจังหวัดราชบุรี. สารนิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ:บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- กาญจนา เกียรติมนิรัตน์. (2546). ภูมิปัญญาในการทอผ้าพื้นเมืองภาคเหนือ:รูปแบบการเรียนรู้ และการถ่ายทอดความรู้ของครูภูมิปัญญาไทย. ปรินญา ศศ.ด. (อาชีวศึกษา). กรุงเทพฯ:บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์.

- กิตติกรณ นพอุดมพันธุ์ (2549). *หัตถกรรมผ้าทอพื้นบ้าน : กรณีศึกษาหัตถกรรมผ้าทอ กลุ่มหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี*. กรุงเทพฯ: คณะศิลปกรรมศาสตร์:มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ขนิษฐา เจริญลาก และคนอื่นๆ. (2555). *สิ่งทอสร้างสรรค์ด้วยสีย้อมธรรมชาติ จากวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร*. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ สำนักบริหารโครงการวิจัย ในอุดมศึกษาและพัฒนามหาวิทยาลัยวิจัยแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการ อุดมศึกษา.
- โฆสิต ปั้นเปี่ยมรัษฎ์. (2533). *ทรัพยากรธรรมชาติกับการพัฒนาชนบท*. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- จินตนา สุขจันทน์. (2549). *การศึกษาและการพัฒนาชุมชน*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัย เชียงใหม่.
- จิราภรณ์ ศรีคำ. (2547). *การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการพัฒนาการจัดการศึกษาของ โรงเรียนวชิรวิทย์ ระดับประถมศึกษา จังหวัดเชียงใหม่*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัย เชียงใหม่.
- ตระกูลพันธ์ พัทธเมธา. (2557). *การสร้างภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์เพื่อกำหนดแนวคิด การ ออกแบบ*. ศิลปกรรมสาร. 9(1), 51-64.
- ถวิลวดี บุรีกุล. (2550). *ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม*. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.
- ทรงวุฒิ เรืองวาทศิลป์. (2550). *การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาในพื้นที่ บริการของโรงเรียนล้อมแรดวิทยา อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง*. วิทยานิพนธ์การ บริหารการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัย เชียงใหม่.
- ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร และอุทิศ สังขรัตน์. (2556). *แนวทางการพัฒนาการ ดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในเขตลุ่มทะเลสาบสงขลา*. รายงานวิจัยภาควิชา สารัตถศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัย สงขลานครินทร์.
- บุษรา ศรีอัยระยา. (2552). *การพัฒนาผลิตภัณฑ์เส้นใยกล้วยในเชิงอุตสาหกรรมระยะที่ 2 และการพัฒนาเส้นด้ายต้นแบบจากใยปอและใยกล้วย*. กรุงเทพฯ: คณะ เทคโนโลยีคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร.

- ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม และพรณทิพย์ เพชรมาก. (2551). *การบริหารสังคม ศาสตร์แห่งศตวรรษเพื่อสังคมไทยและสังคมโลก*. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน.
- มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ สถาบันวิจัยสังคม. (2562). *ทำไมจีนไทลื้อถึงมีลวดลายช่วงสะโพก. โครงการพิพิธภัณฑสถานและวัฒนธรรมชาติพันธุ์ล้านนา สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*. สืบค้นจาก <https://www.facebook.com/380232992460021/posts/541257483024237>
- ขงยุทธ จันทอัมพร. (2553). *ผนังเฟอร์นิเจอร์จากใยกล้วย อิงธรรมชาติ*. สาขาวิชาเทคโนโลยีทางอาคาร. กรุงเทพฯ: คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ศุภกาญจน์ พงษ์หิลา. (2546). *หนึ่งศตวรรษแห่งนโยบายหม่อนไหมของรัฐบาลไทย: บทวิเคราะห์ความต่อเนื่องและความเอาใจใส่ของภาครัฐ*. *วารสารเกษตรศาสตร์ (สังคม)*. 24(1), 41-52.
- ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ. (2556). *การส่งเสริมการผลิตและประยุกต์ใช้ผ้าไทยสำหรับผู้บริโภคยุคใหม่*. รายงานการวิจัยข้อมูลผ้าไทยเพื่อการจัดทำ Application ผ้าไทย. สืบค้นจาก <http://resource.tcdc.or.th/ebook/PhaThai-application-070758.pdf>
- ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ (NECTEC). (2555). *ผ้าในวิถีชีวิตของชาวล้านนา ตอนที่ 2*. สืบค้นจาก <https://digitized.lanna.com/ผ้าในวิถีชีวิตของชาวล้านนา>
- สุภัทรี เปี่ยมสุวรรณกิจ, บุญสม เกษะประดิษฐ์, กนกรัตน์ ชัยไกร. (2561). *การดำรงอยู่ของผ้าทอไทลื้อจังหวัดเชียงราย: บทวิเคราะห์เศรษฐกิจวัฒนธรรม*. *วารสารสังคมศาสตร์วิชาการ*. 11(1), 43-52.
- สำนักงานสถิติจังหวัดเชียงราย. (2563). *วิเคราะห์และสรุปสถานการณ์จากชุดข้อมูลเรื่อง "การท่องเที่ยว"*. รายงานผลการดำเนินงาน สำนักงานสถิติจังหวัดเชียงราย. เชียงราย: สำนักงานสถิติจังหวัดเชียงราย

- อัญชรา พุทธิกาญจนกุล วชิราภรณ์ ภัทโรวาสน์ และพัชรภรณ์ ลิ้มปิอังคนันต์. (2558). แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) เพื่อรองรับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) ของผู้ประกอบการในเขตอำเภอหางดง จังหวัด เชียงใหม่. วารสารวิชาการการตลาดและการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี. 2(1),1-11.
- Staright Uniform. (2563). นวัตกรรมสิ่งทอจากธรรมชาติสู่เฟอร์นิเจอร์และเครื่องนุ่งห่ม. สืบค้นจาก <https://goterrestrial.com/2018/05/28/นวัตกรรมสิ่งทอจากธรรมชาติ/>